

Processer i förändring

Förutsättningar för digital utveckling inom kommunernas samhällsbyggnadsförvaltningar

Innehåll

Inledning	4
Kartläggning – exemplet Västervik	7
Nulägesbeskrivning	7
Att förbereda kommunens verksamhet för att kunna ta fram digital detaljplaneinformation	9
Information och data i en digitaliserad process.....	10
IT-System	13
Verksamheten	14
Rekommendationer för fortsatt digitalisering i Västervik.....	17
Att förbereda kommunens verksamhet för att kunna ta fram digital detaljplaneinformation	17
Information och data i en digitaliserad process.....	18
IT strategi & IT system	21
Verksamheten	23
Råd till andra kommuner	25
Starta samtalet	25
Inventera behov.....	27
Kartlägga processer och informationsflöden.....	27
Informationsflödesprocess	28
Skapa förutsättningar för digital omställning	29
Detaljplaner i en digital samhällsbyggnadsprocess	31
Om rapporten.....	32

Inledning

Hur kan digitala detaljplaner bidra till att skapa möjligheter för en enklare, öppnare och mer effektiv planerings- och byggprocess på kommunal nivå? Vi pratar om att digitalisering kräver nya arbetsformer men vad kan det egentligen innebära i praktiken? Och hur börjar man?

Just nu pågår ett intensivt utvecklingsarbete runt för att skapa standardiserad information som används i olika delar av samhällsbyggnadsprocessen. Från och med den 1 januari 2022 ska kommunen säkerställa att de planer som påbörjas tas fram utifrån nationellt angivna tekniska specifikationer samt föreskrifter för detaljplan och planbeskrivning. Detta är det första steget i att forma en ny infrastruktur för nationellt standardiserad information inom samhällsbyggnadsprocessen.

Förändringen ställer kommunerna inför nya utmaningar och frågeställningar. På kort sikt handlar det om vad man behöver göra för att uppfylla de nya kraven men också – det som kanske är ännu viktigare – hur ska en digital samhällsbyggnadsprocess se ut på hemmaplan. Målet med att standardisera och tillgängliggöra detaljplaneinformationen är att skapa möjligheter för en enklare, öppnare och mer effektiv planerings- och byggprocess. För att dessa nyttor ska falla ut och inte bara innebära merarbete behöver kommunen hitta bra arbetsprocesser.

De kommunala uppgiften inom PBL innebär att stora mängder information ska kommuniceras med andra aktörer. När informationen digitaliseras och tillgängliggörs digitalt ökar kraven på att närliggande rutiner och processer ses över och anpassas. Risken är annars stor att hanteringen av, ex de ändrade kraven på digital detaljplaneinformation skapar merarbete medkonvertering av data och information för att passa in de nya rutinerna med de nuvarande. För att ärendehantering ska fungera effektivt behövs system som kan kommunicera och utbyta information även över förvaltningsgränser samt med berörda myndigheter. För att få till anpassningarna behövs mycket samverkan mellan berörda parter men också ändringar av programvaror och arbetssätt vilket lätt kan bli kostsamt.

SKR och Sweco har tillsammans med Västerviks kommun gjort en kartläggning av förutsättningar för digital förflyttning inom samhällsbyggnadsprocessen på

kommunal nivå. Västervik funderar precis som många andra kommuner kring hur deras digitala samhällsbyggnadsprocess ska se ut. Syftet med att göra en kartläggning är dels att synliggöra nuläget, dels att skapa en gemensam förståelse för hur kommunen behöver arbeta vidare med digitalisering av samhällsbyggnadsprocessen.

Genom att använda Västervik som exempel för hur en kartläggning av kommunens rutiner, processer och system kan användas för att lägga grunden för fortsatt utvecklingsarbete är vår förhoppning att också inspirera andra kommuner som ligger i startgroparna för ett internt förändringsarbete med fokus på digitala processer.

Fakta om planavdelningen i Västervik

Västerviks kommun är en kustkommun i Kalmar län med knappt 37 000 invånare. Västervik är centralort. Plangruppen och GIS-gruppen är organiserade under kommunstyrelsens förvaltning på Enheten för samhällsbyggnad. Bygglovshandläggarna tillhör Miljö- och byggnadskontoret och ligger under Miljö- och byggnadsnämnden.

På Enheten för samhällsbyggnad arbetar idag fyra planarkitekter, tre har arbetat på kontoret i fem år och en är nyanställd. Två personer ansvar för mer övergripande strategiska frågor och de andra två arbetar med detaljplanering. År 2021 har kommunen cirka 19 pågående planarbeten. Den senaste två åren har 16 planer fått laga kraft. Detaljplanearbetet är med några undantag koncentrerade till centralorten Västervik. Mediantiden för handläggning av detaljplaner i Västerviks kommun låg på 12 månader i SKRs senaste undersökning Öppna jämförelser inom detaljplaneområdet 2020. Kommunens översiktsplan ÖP 2025 fick laga kraft 2014.

Plangruppen arbetar redan idag nära flera av de övriga roller som berörs av en digitalisering, till exempel kommunens GIS-avdelning och bygglovshandläggare.

Som många andra kommuner har Västervik identifierat flera utmaningar kopplade till digital omställning; ekonomiska resurser både gällande tid och kostnader, personalbrist, prioritering av arbetsuppgifter, hitta struktur för arbetet och kompetens. Kommunen har ej påbörjat digitalisering av befintliga detaljplaner.

I kommunens budget för 2021 ges alla förvaltningar och bolag i uppdrag att fortsätta arbetet med digitalisering och innovation. I arbetet med verksamhetsmålen för 2022 kvarstår dessa uppdrag, och Samhällsbyggnadsenheten ges ett särskilt uppdrag att fortsätta utveckla arbetet med digitala medborgardialoger.

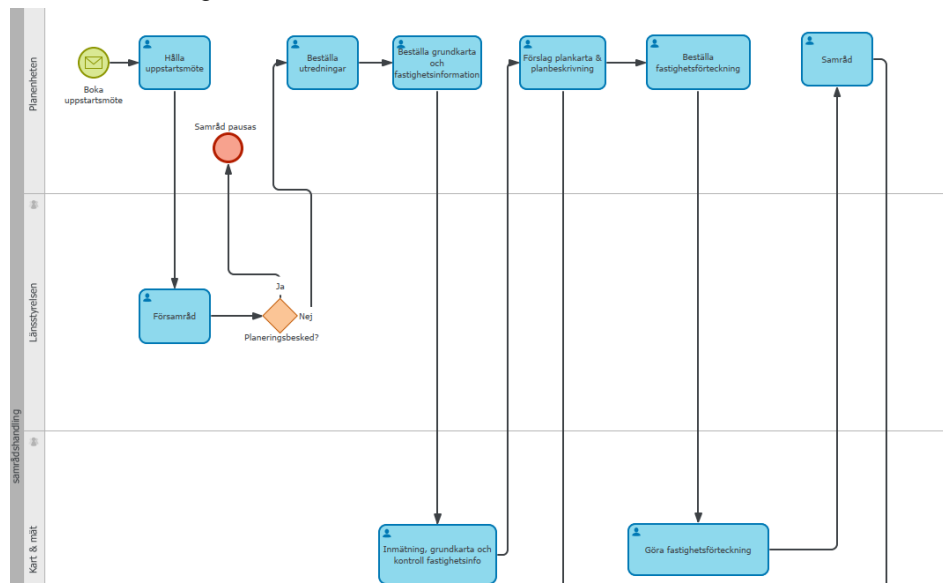
[Budget 2021](https://www.vastervik.se/globalassets/kommun-och-politik/kommun-fakta/ekonomibudget/budget/budget-2021-beslut-kf-2020-06-15-t.pdf) (<https://www.vastervik.se/globalassets/kommun-och-politik/kommun-fakta/ekonomibudget/budget/budget-2021-beslut-kf-2020-06-15-t.pdf>)

Kartläggning – exemplet Västervik

Nulägesbeskrivning

Västerviks förändringsresa startade i en önskan att skapa en överblick av arbetssätt. Arbetet initierades av plangruppen som såg att de hade med sig olika erfarenheter från tidigare arbetsgivare vilket resulterat i att arbetssätten inom planprocessen skiljde sig åt. I en första kartläggning var syftet att lära av varandra, plocka det bästa ur varje medarbetares erfarenhet och sätta samman en arbetsstruktur för planprocessen som skulle gälla för plangruppen i Västerviks kommun. Resultatet dokumenterades i ett flödesschema, med fokus på vilka aktörer som var inblandade samt vilka beslut som behöver fattas och när.

Figur 1 Utsnitt ur Västerviks kartläggning av arbetsprocess för samrådshandlingar

Under arbetet med att kartlägga detaljplaneprocessen funderade Västerviks kommun över digitaliseringens möjligheter och hur den kan vara till stöd i de processer som arbetades fram samt var den skapar nytta i kommunen.

Exempel på frågor man funderade över är hur nya verktyg kan skapa en förbättrad dialog med kommuninvånare och ett bättre informationsflöde mellan förvaltningar och enheter.

Hos plangruppen och GIS-gruppen är frågorna därför högst aktuella, de vill driva digitaliseringen framåt, de arbetar redan tillsammans och använder ett gemensamt system vilket bidrar till ett bra utgångsläge. Plangruppen har ett stort engagemang och vill utvecklas, vilket skapar goda förutsättningar att lyckas med ambitionen att nå en mer digitaliserad samhällsbyggnadsprocess.

Underlag för arbetet

Checklista SKR – Digital omställning, fokus detaljplan

SKR har tagit fram en checklista¹ för Digital omställning med fokus på detaljplaner. Den går igenom vilka krav som kommer att ställas samt redovisar i olika checklistor vad som kan vara bra att göra och tänka på för att få eller skapa ett mervärde i den egna organisationen och i relation till invånarna. Checklistan användes som input i projektet.

Tidigare genomförda utredningar

Plangruppen i Västervik har sedan tidigare genomfört ett par utredningar, dels en kartläggning av planprocessen, dels har gruppen i ett annat sammanhang identifierat vilka utmaningar de står inför när kravet på digitala detaljplaner kommer. Processgenomgången samt dokumentationen av utmaningar utgjorde underlag in i kartläggningen.

Workshop, intervjuer och samtal

En förvaltningsövergripande workshop anordnades samt intervjuer och samtal mellan kommunen och Sweco. I huvudsak har plangruppen och GIS-gruppen varit engagerad men på workshoppen var även andra delar av kommunen.

¹ [Digital omställning, fokus detaljplan](https://rapporter.skr.se/digital-omstallning-fokus-detaljplan.html), SKR (https://rapporter.skr.se/digital-omstallning-fokus-detaljplan.html)

Förvaltningsövergripande IT-strategi

I arbetet med att kartlägga Västerviks förutsättningar är kommunens övergripande IT-strategi² värd att nämna då den skapar möjligheter för digital omställning för Västerviks kommuns olika verksamheter.

Västerviks kommunfullmäktige antog 2019 en ny digital IT-strategi. Den trycker på tre fokusområden för kommunen:

- Enklare vardag för medborgare och företag
- Enklare och öppnare förvaltning
- Effektivare verksamhetsutveckling med högre kvalitet

Strategin är på en metodisk och mycket övergripande nivå men beskriver tydligt kommunens digitala satsning. Det handlar om öppna data, en ingångspunkt för kommunikation mellan medborgare och kommunen samt utbildning av medarbetare på befintliga system. Digitalisering ska också ses som verksamhetsutvecklande samtidigt som det gör medarbetarnas arbetsuppgifter mer intressanta. I strategin står också att finansiering av utveckling kan ske centralt, i förvaltningen eller som en kombination av de två. Strategin ger därmed en god riktning och goda möjligheter för enheten för samhällsbyggnad att utveckla en digitaliserad detaljplaneprocess.

Att förbereda kommunens verksamhet för att kunna ta fram digital detaljplaneinformation

Plangruppen i Västervik har ett stort engagemang vad gäller att digitalisera detaljplaneprocessen. De har påbörjat arbetet med att bli helt digitala och arbetar tillsammans med GIS-gruppen för att förverkliga detta. Medarbetarna upplever att de har god datorvana. Att man upplever att man har god datorvana kan betyda två saker; antingen att man faktiskt har det eller att man har självförtroendet och engagemanget att ta till sig nya saker. Båda alternativen är en fördel i digitaliseringen.

² [Digital IT-strategi Västervik](https://www.vastervik.se/globalassets/kommun-och-politik/kommunfullmaktige/kf20190617/kf190617-17-digital-strategi-vasterviks-kommun.pdf) (https://www.vastervik.se/globalassets/kommun-och-politik/kommunfullmaktige/kf20190617/kf190617-17-digital-strategi-vasterviks-kommun.pdf)

Ambitionsnivå - på kort och lång sikt.

I omställningen till en digital samhällsbyggnadsprocess behöver kommunen ställa sig frågan vilken grad av omställning som kommunen vill genomföra samt varför? Vad i detaljplaneprocessen och vilka delar ska digitaliseras på kort sikt respektive lång sikt? Ska till exempel de gamla detaljplanerna digitaliseras i sin helhet eller bara delvis? Samma frågeställningar gäller förstås hela samhällsbyggnadsprocessen. Att hitta balansen mellan att ta smarta steg utan att ta sig vatten över huvudet. Kommunen behöver förstå effekterna av de val av ambitionsnivå som görs – vilka nyttor skapar det, och inte minst, vad krävs för investeringar i tid, system och resurser för att uppnå dessa nyttor?

Kommunen behöver också stöd i att sortera i alla frågeställningar och det fanns en förväntan hos Plangruppen att kartläggningen skulle lyfta upp diskussionen på dagordningen utifrån både ett taktiskt och strategiskt perspektiv. Det finns också en pågående diskussion i plan- och GIS-gruppen om mervärden i digitaliseringen som är viktig. Det är klokt att precis som Västervik har gjort föra en dialog med flera aktörer om nyttan av digitaliseringen. Detta då exempelvis de största nyttorna och effekterna av digital detaljplaneinformation primärt tillfaller andra målgrupper än detaljplanehandläggaren som kanske är den som behöver göra en större omställning i det dagliga arbetet. Den riktiga effekten av digitaliseringen uppnås först när hela flödet är digitalt, vilket innebär att alla intressenter behöver vara med, särskilt om de utpekade nyttorna i senare skeden ska realiseras. Därför är diskussionerna om mervärden viktiga för att synliggöra positiva effekter av digitaliseringen och bör således fortsätta. Det kan även vara god idé att inkludera fler enheter i dessa diskussioner. I Västervik diskuteras bland annat mervärden i form av minskad arbetsinsats till följd av digitaliserade och till viss del automatiserade samråd och utställningar i detaljplaneprocessen. Medarbetarna som har varit med i detta arbete upplevs också som pålästa om Boverkets och Lantmäteriets krav, vilket är en förutsättning för att skapa realistiska målsättningar.

Information och data i en digitaliserad process

Informationsflödesprocess

Som nämnts ovan har kommunens plangrupp gjort ett arbete med att ta fram en arbetsstruktur för planprocessen. Det var i samband med att två planarkitekter bytte tjänst och plangruppen fick två nya medarbetare som de satte sig ner för att diskutera hur de ville arbeta. Ett första steg var att skissa ner

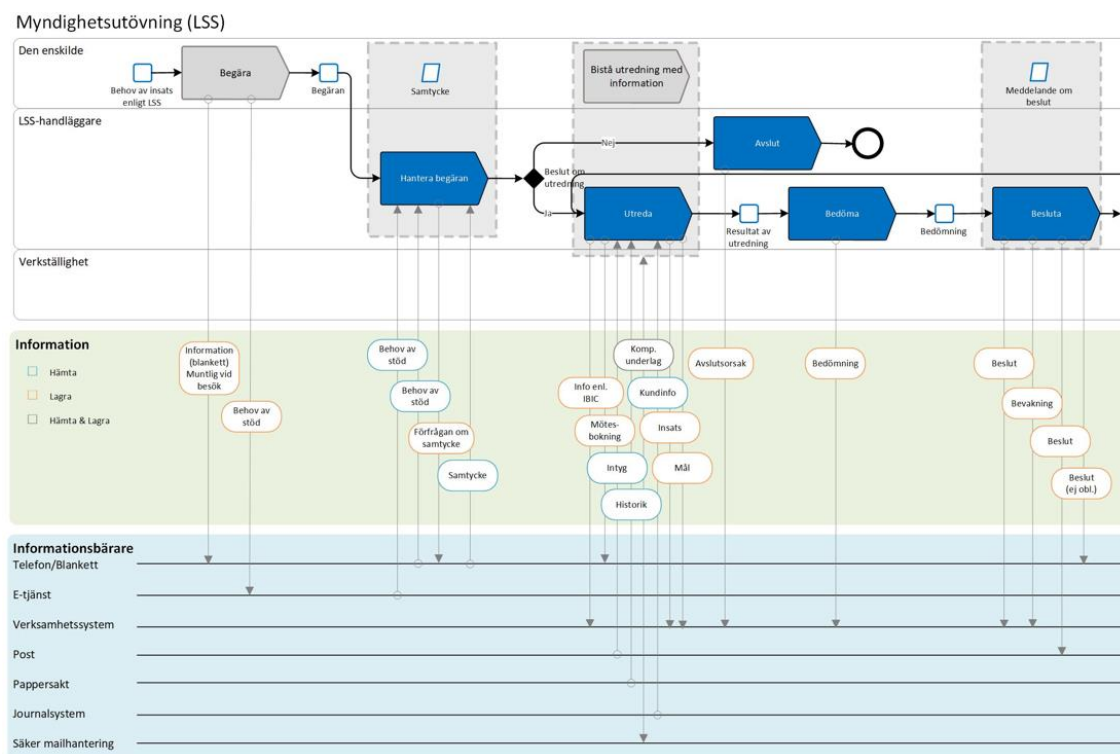
detaljplaneprocessen. Planprocessen regleras av plan- och bygglagen (PBL) och måste gå igenom vissa steg. Det plangruppen gjorde var att lägga till olika steg för hur just de ville arbeta. Som ett exempel så sammankallas flera berörda till ett startmöte när ett planuppdrag påbörjas, där varje expertis belyser sitt område. Processkartan visar sedan de olika skedena och vilka intressenter som blir involverade. På så sätt skapades en struktur för plangruppens arbete. Processkartan har senare kunnat användas för att se hur och var i processen digitaliseringens möjligheter kan vara till stöd. Den är också en bra grund för kartläggningen av informationsflödet under planprocessen.

I arbetet med att digitalisera planprocessen är det viktigt att tänka på att processkartan innehåller de beslut och hållpunkter som detaljplaneprocessen har. De är dock inte i första hand besluten som ska och kan digitaliseras utan det som sker mellan besluten. Varifrån skickas data, vilken data är det, var förvandlas den till information? Vilka system används och vilka handläggare behöver nå vilken information när i detaljplaneprocessen? Genom att rita upp dessa flöden av information i detaljplaneprocessen får man en bild av vad som kan automatiseras eller tillgängliggöras utan att man behöver plocka ut och manuellt skicka, t.ex. maila informationen. Detta är att rita upp sin informationsflödesprocess.

Ett exempel på hur en informationsflödesprocess kan se ut visas på nästa sida. Exakt hur informationen kartläggs är inte det viktiga – det viktigaste är dialogen kring informationen och behoven och den samsyn och förståelse som den dialogen skapar. När kommunen ska starta kartläggningen av en informationsflödesprocess så är det viktigt att inkludera de berörda aktörerna i dialogen, primärt de som sitter internt på kommunen.

I exemplet beskrivs en process utanför samhällsbyggnadsprocessen, men som exemplifierar vilka delar som är viktiga att kartlägga, samt ger ett exempel på hur ett flödesdiagram ser ut. I det översta fältet (vita) antecknas vilka olika aktörer som berörs av informationen. Under det (gröna fältet) vilken information som det handlar om och underst (blått) identifieras informationsbärare. Informationsbärare är i detta fall det IT-system eller det sätt (ex brev som skrivs ut och postas) som används.

Figur 2: Exempel på informationsflödeskartläggning som möjliggör att visa intressenter, information och informationsbärare/IT-system i samma diagram.

Västervik saknar idag en definierad informationsflödesprocess. Eftersom plangruppen arbetar tillsammans med GIS-gruppen och använder ett gemensamt system så flödar idag interna datamängder till detaljplaneprocessen. Med andra ord, plangruppen kommer lätt åt all information som geodata sitter på och kan till exempel tända upp lager med befintlig bebyggelse i uppstarten av ett planarbete. Allt som GIS-gruppen når, når detaljplanegruppen. Det innebär att behovet av en informationskartläggning för omställning av detaljplaneprocessen inte är så stor i Västerviks fall, dock är det ett bra steg för kommunen i nästa steg av digitaliseringen av samhällsbyggnadsprocesser. Detta för att förstå hur närliggande processer till detaljplaneprocessen nyttjar den information som berörs.

Kvalitetssäkring av information

I och med att man kan dela data är det viktigt att informationen kvalitetssäkras systematiskt. Det innebär att säkerställa att informationen är tillgänglig (att den kan hittas och användas när den behövs), tillförlitlig (att den har rätt kvalitet och är korrekt) och trygg (att informationen går att lita på, och att eventuell sekretessbelagd information är behörighetsstyrd).

Västervik har inte utsett personer till informationsansvariga för respektive informationsmängd och saknar på så sätt det systematiska arbetet med att kvalitetssäkra data. Det sista gäller inte bara plangruppen utan hela kommunen. En informationsansvarig ansvarar för att informationen eller datamängden uppfyller kraven på tillförlitlighet (att den är korrekt och uppdaterad), tillgänglighet (att den är nåbar och användbar) och trygghet (att den är säkerhetsklassad enligt krav som finns på sekretess, integritetsskydd mm.).

Även om informationsflödena mellan plangruppen och GIS-gruppen idag är digitala så finns det brister i datautbytet med andra enheter och förvaltningar, samt brister i utbytet med externa aktörer. Informationen måste ibland skickas och det går inte helt att lita på att en datamängd bara har en källa. Det betyder att användaren behöver leta på flera ställen för att säkerställa åtkomst till senaste versionen. Samtidigt finns där stor potential till förbättring med den teknik kommunen har investerat i och har på plats.

Befintliga detaljplaner

I dagsläget har inte Västervik påbörjat arbetet med att digitalisera sina gamla detaljplaner. De finns som pdf-er men inte som datamängder. Idag finns det inget krav på att digitalisera befintliga detaljplaner men frågan utreds av Boverket under hösten 2021.

IT-System

Inventering

GIS-gruppen och plangruppen i Västervik har införskaffat licenser till flera av företaget Esris produkter och arbetar idag med ett flertal av dessa även om alla inte har hunnit implementeras och testas. Val av system och systemleverantör har gjorts utifrån en ambition att nyttja digitaliseringens och systemens möjligheter för nya arbetssätt. Såsom bättre tekniskt stöd vid upprättande av en detaljplan, återbrukandet av samma information i närliggande processer och i

kommunikationssyften. Västervik är idag i en uppbyggnadsprocess där de börjat titta på möjligheterna att använda Storymap för samråd. De har också påbörjat ett arbete att också rita upp nya detaljplaner i ArcGIS Urban. Kommunen håller även på att införa ett kommunövergripande ärendehanteringssystem från Sokigo för diariet. Detta system skulle kunna gynna digitaliseringen i kommunen. Bygglovshandläggarna sitter på ett bygglovsanpassat ärendehanteringssystem från Sokigo där sökande kan logga in och följa delar av bygglovsprocessen.

Analys av användning/kapacitetsnyttjande

Västervik har stora möjligheter med de system som idag finns tillgängliga men i dagsläget utnyttjas inte kapaciteten fullt ut. Det finns goda möjligheter att komma långt i digitaliseringen genom att utbilda medarbetarna på systemen och genom att undersöka kapaciteten hos de befintliga systemen. Västerviks kommun har en digitaliseringsstrateg som har till ansvar att säkerställa att de olika system som förvaltningarna har kan utbyta information och kommunicera med varandra, med målet att ta tillvara på synergieffekter.

Däremot saknar Västervik idag en förvaltningsorganisation som arbetar med IT-förvaltning i nära samarbete med verksamheten. GIS-gruppen gör förmodligen stora delar av den verksamhetsnära förvaltningen för GIS-systemen, men har inte ett uttalat mandat att planera och utveckla den gemensamma IT-infrastrukturen. Detta bidrar till att systemen inte kopplas ihop och utnyttjas i den grad de kan.

Verksamheten

Förankring

Det arbete som plangruppen nu har startat handlar om att förankra idén om digitala detaljplaner på alla nivåer inom kommunen, vilken nytta, vilka förändringar och vilka utmaningar respektive möjligheter som digitaliseringen kan innebära. Det är viktigt med förankring på ledningsnivå, då kommunen behöver ha en samsyn kring varför en digital omställning görs – vilka nyttor och effekter är det som eftersträvas. Förutom förankring och samsyn kring varför så behöver det också finnas en förståelse för att omställning tar tid och resurser i anspråk. Som ledare är det viktigt att både se vilka nyttor som ska realiseras och att tillsätta resurser och ge organisationen möjlighet att ställa om. Likaså är det viktigt med ett närvarande ledarskap som stöttar och följer upp – inte minst när

det gäller nyttorealiseringsen – för att säkerställa att omställningen ger de effekter som är skälet till att den genomförs.

Digitala detaljplaner innebär att plangruppens administrativa rutiner och processer förändras, vilket kan vara en utmaning både vad gäller att ställa om verksamheten och att skörda frukterna av omställningen. Det är viktigt att utrymme ges att ställa om samtidigt som ordinarie arbete kan fortgå. För att fullt ut dra nytta av omställningen är det viktigt att inkludera de andra enheterna, förvaltningarna och de som kan ha nytta av informationen från den Nationella Geodataplattformen. Det är också viktigt att samtliga berörda chefer har en förståelse för omställningen och att medarbetarna från de respektive enheterna och förvaltningen får sätta tid på att diskutera, skapa en dialog och en samsyn samt lära sig nya arbetssätt och eventuella IT-verktyg som ska stödja dessa.

Förutsättningar för digital utveckling

Plangruppen och GIS-gruppen har identifierat att arbetsfördelningen i arbetet på plangruppen förändras i och med digitaliseringen och att nya resurser måste till. De har också identifierat att arbetet måste inkludera andra än de själva och att de vill hitta nya sätt att kommunicera med allmänheten. Hos plangruppen och GIS-gruppen finns en vilja till digital utveckling men arbetet sker idag inom de detaljplaneprojekt som bedrivs. Förutom Västerviks digitala strategi så finns inget uttalat uppdrag att digitalisera från kommunens sida. Det finns heller inga timmar avsatta för att exempelvis lära sig nya verktyg eller sätta upp långsiktiga lösningar. Detta begränsar plan- och GIS-gruppernas möjligheter till omställning. Omställningen i arbetssätt innebär också en omställning av resurser. Idag lägger handläggarna på plangruppen exempelvis tid på manuella utskick. Ofta krävs det ett utredningsarbete för att hitta rätt adresser och rätt intressenter. Ett arbete som inte sällan behöver involvera GIS-gruppen, som i sin tur sällan får en signal i tid att det behöver göras och det blir onödigt stressigt. Denna syssla lägger planhandläggarna mycket tid på även om den egentligen inte kräver expertisen från en planhandläggare. Här finns möjligheter till automatisering.

Fakta om Västerviks kartläggning

Kartläggningen av Västerviks förutsättningar för digital förflyttning inom samhällsbyggnadsprocessen har genomförts av kommunen med stöd av konsultföretaget Sweco. Arbetet pågick under två månader och består av två delar – en nulägesbeskrivning och en sammanställning med rekommendationer för fortsatt arbete.

Nulägesbeskrivning

- Kartläggning av kommunens nuvarande stöddokument och riktlinjer, i Västerviks fall tex en förvaltningsövergripande IT-strategi.
- Kartläggning av kommunens nuvarande arbetsprocesser samt vilka steg som krävs för att ställa om till att kunna ta fram digital detaljplaneinformation
- Kartläggning av information- och dataflöden i en digitaliserad process
- Kartläggning av befintliga IT-system och hur de stöder ett digitaliserat arbetssätt
- Kartläggning av vilka roller inom verksamheten som berörs av ett digitalt arbetssätt, verksamhetens digitala mognad samt vilja att ställa om till digitala arbetssätt

Rekommendationer för fortsatt digitalisering

- Att förbereda kommunens verksamhet för att kunna ta fram digital detaljplaneinformation – skapa samsyn kring vision och ambition, vad som ska göras och vilka som behöver vara med
- Säkerställ att information- och dataflöden kan fungera i en digitaliserad process, utse informationsansvariga för att säkerställa kvalitet och tillgängligheten på information och se över tekniska förutsättningar för informationsflödet.
- Säkerställ att verksamheten har den utbildning och förståelse som krävs för digitala arbetsprocesser
- Undersök möjligheterna att genom kommunens IT-strategi få mandat och medel för att driva en omställning samt säkerställ att IT-System finns som stödjer en digital process
- Säkerställ att verksamheten har samsyn och förståelse för varför digitaliseringen ska ske, samt att alla berörda har fått information, utbildning samt tid och resurser för att ställa om.

Rekommendationer för fortsatt digitalisering i Västervik

Att förbereda kommunens verksamhet för att kunna ta fram digital detaljplaneinformation

Samarbete mellan kommunens enheter och förvaltningar är en nyckel för att få till en fungerande digital detaljplaneprocess. Även om vissa stuprör har försvunnit under kommunens egna inledande digitaliseringssteg så finns andra också kvar. Ett tydligt tecken på det är från utvärderingen av workshoppen där någon lyfter att det är värdefullt att de äntligen suttit ner och pratat om detta ihop och att samtalet också gett förståelsen och ambitionen att gemensamt digitalisera framåt. Under arbetets gång diskuterades även Västerviks ambitionsnivå med en digital samhällsbyggnadsprocess utan att egentligen nå något resultat. En anledning till det är att plangruppen och GIS-gruppen inte kan ta ansvar utanför den egna gruppen och att detta är en fråga som behöver diskuteras en nivå upp för att få till rätt resurser och mandat. Det plangruppen kan göra är alltså att försöka påverka sina chefer att ta ett större ansvar i arbetet med digitala detaljplaner och förmå dem att initiera ovan diskussioner och workshops.

Förändring kräver tydligt ledarskap och chefsnärvaro. För, bortsett från att starta samarbeten och initiera diskussioner och sätta ambitionsnivåer, handlar det om att hjälpa prioritera, fördela mandat, pusha medarbetarna in i de nya förutsättningarna, tillföra resurser samt diskutera med andra chefer på samma nivå. För att komma igång med ovanstående rekommenderar Sweco Västervik att ta hjälp av de handledningar för workshoppar som Lantmäteriet har tagit fram inom ramen för pågående regeringsuppdrag inom digitalisering av samhällsbyggnadsprocessen.

Digibarometern³ och DigistegETT⁴ är framtagna för att få igång diskussionen kring digitalisering av samhällsbyggnadsprocessen på bred front. Se till att alla roller som SKR definierat som viktiga är med under workshopparna och att även beslutsfattare deltar i processen. Workshopparna går att utföra på egen hand eller med hjälp av en utomstående workshopledare. Detta är en lågt hängande frukt som endast kräver att tid avsätts för deltagarna och som relativt enkelt kan ge deltagarna en gemensam bild av verkligheten. Efter dessa workshops är det lättare att ta fram gemensamma visioner och mål för digitaliseringen. Ta gärna stöd av er regionala geodatasamordnare, de har i uppdrag att stödja kommunernas omställningsarbete till en digital samhällsbyggnadsprocess.

När det gäller planprocessen så finns fortsatt arbete kvar för Västerviks kommun att göra för att ställa om och arbeta enligt de regler som börjar gälla vid årsskiftet 2021/2022. Även om plangruppen är påläst om det nya föreskrifterna bör de göra ett internt arbete kring föreskrifterna med fokus på planhandlingarna och diskutera hur denna nya verklighet påverkar dem rent praktiskt. Vad betyder det att upprätta en detaljplan till skillnad från att rita en detaljplan. Hur formulerar man planbestämmelser idag och hur behöver man förändra det? Hur ser mallar ut, vad är tänkt att uppnås med dessa och hur behöver de uppdateras? Dvs syna sina rutiner och ”kultur” kring upprättandet av planhandlingarna och hur man behöver förändra dessa. Både som förankring, utbildning i föreskrifter, och för att verkligen ha en samsyn kring förändringarna.

Information och data i en digitaliserad process

En annan nyckel är att se på sina befintliga processer, såsom detaljplaneprocessen, med nya ögon vad gäller informationsflöden. Det digitala informationsutbytet innebär också ett steg från de traditionella datumstämplade handlingarna och undersökningarna mot att hantera data på ett mer dynamiskt sätt. Genom att komplettera beslutsprocessen med en definierad

³ [Digibarometern](https://www.lantmateriet.se/sv/webb/smartare-samhallsbyggnadsprocess/kompetenshojande-utbildningsinsatser/digibarometer---en-workshop-om-digital-mognad/) (https://www.lantmateriet.se/sv/webb/smartare-samhallsbyggnadsprocess/kompetenshojande-utbildningsinsatser/digibarometer---en-workshop-om-digital-mognad/)

⁴ [DigistegETT](https://www.lantmateriet.se/sv/webb/smartare-samhallsbyggnadsprocess/kompetenshojande-utbildningsinsatser/digistegett---en-workshop-om-digitaliseringsarbete-och-informationsfloden/) (https://www.lantmateriet.se/sv/webb/smartare-samhallsbyggnadsprocess/kompetenshojande-utbildningsinsatser/digistegett---en-workshop-om-digitaliseringsarbete-och-informationsfloden/)

informationsflödesprocess kommer det att bli tydligare vilka tekniska och organisatoriska beslut som måste till och vilka arbetsprocesser som man vill och behöver förändra för att uppnå ambitionen med digitaliseringen.

Informationsflödesprocessen bör inkludera:

- data och information in till kommunen och från vem,
- data och information skapad av kommunen,
- data och information ut från kommunen och till vem samt
- format som mottagaren hanterar data i.

Genom informationsflödesprocessen blir det också tydligt vilken kvalitet som krävs på datamängderna och därigenom lättare att jobba med informationsklassificering av datamängderna inom processen. Det kan vara klokt att utgå från informationsflöden som relaterar till detaljplaneprocessen. På sikt kan denna process med fördel byggas ut för att omfatta även angränsande processer, såsom översiktsplanering och bygglov, för att synliggöra hur dessa processer kopplar till varandra. Sweco rekommenderar att Västervik definierar sin informationsflödesprocess som komplement till beslutsprocessen för att kartlägga de steg som måste tas för en digitaliserad detaljplaneprocess.

Eftersom det saknas informationsansvariga finns det en risk att det systematiska kvalitetsarbetet med data uteblir. Rollen informationsansvarig innebär att ta ansvar för att en viss data är säkerhetsklassad, uppdaterad och av efterfrågad kvalitet. Denna roll behövs då det annars är risk att olika bedömningar om datats kvalitet och relevans görs från fall till fall. Rollen behöver vara uttalad och vid behov bör resurser avsättas för att säkerställa att rätt kvalitet kan upprätthållas. Genom avsaknaden av informationsansvariga finns en risk att medarbetarna inte litar på den data som finns och börjar lagra data på egna hårddiskar och lagringsenheter. Detta gör det svårt att återanvända data, det blir ineffektivt och det blir i förlängningen kostsamt.

Att ha ordning på sina datamängder är också nyckeln till det obrutna flödet och till automatisering. Tänker man sig en värld där många steg i samhällsbyggnadsprocessen är automatiserade måste man lägga tid på datakvalitet. En åtgärd för att i alla fall få in data till den kvalitet och i den format Västervik vill när de tar in hjälp från konsulter och leverantörer är att skapa en lista med krav att använda vid upphandlingar. GIS-gruppen som sitter på en stor datamängd har kunskapen om vilka krav som behöver ställas för att deras arbete ska bli enkelt.

Sweco rekommenderar Västervik att börja utse informationsansvariga för respektive datamängd. Dessa informationsansvariga ska vara en person i verksamheten som sitter nära där datamängden skapas. Så att man har god kännedom både om företeelsen och om terrängen. Till exempel bör parkdata hamna hos en person som jobbar med parkförvaltning, baskartainformationen hos en person som antingen arbetar med att mäta in baskartan eller sitter som beställare av inmätningarna.

IT strategi & IT system

Västerviks kommun har, som nämndes i inledningen, antagit en digital strategi 2019 som talar om värdet av IT och verktyg som gynnar digitaliseringen. De tankar och förslag som finns hos verksamheten och som har framkommit i detta arbete – exempelvis dialog med medborgarna, ärendehanteringssystem och delning av detaljplaneinformation – ligger helt i linje med strategin. Strategin kan vara till stor nytta för att driva igenom förslag där plangruppen och GIS-gruppen får vad de behöver för att digitalisera detaljplaneprocessen och övriga samhällsbyggnadsprocesser. Kompetensutveckling är a och o när det gäller de nya digitala verktygen i den nya digitala miljön. Västervik har idag goda möjligheter med de system de har, plangruppen har exempelvis tillgång till en bred programvarufamilj för detaljplaner, visualiseringar och geodata genom Esri. I detta läge handlar det inte om att köpa fler och bättre program utan om att få tid att implementera systemen i arbetet på bästa sätt, lära sig de programvaror de har och sprida den kunskapen i organisationen. Det är också viktigt att se till att Västervik har de avtal med leverantörer de behöver och att stödet som står i avtalet uppfylls så att programvaror och system är så uppdaterade som de kan vara och möjligheter att få support och utbildning av leverantören är definierat.

På kommunnivå inför Västervik ett nytt ärendehanteringssystem från Sokigo. Införandet av ärendehanteringssystemet kräver utbildning av personal. Det bör också utredas hur ärendehanteringssystemet ska integreras med andra befintliga system. Ett bra ärendehanteringssystem kan vara kärnan i det digitala flödet men också i kontakten med medborgare. Sammantaget krävs att tid och resurser avsätts för just implementering av systemen i arbete och att utbilda de medarbetare som ska arbeta med systemen. Med implementering menar vi också att med de enskilda systemen bygga en teknisk infrastruktur som fungerar med de kommunövergripande informationsflödesprocesserna och samtidigt fungerar för den enskilda gruppen eller förvaltningen.

Västervik har idag en bra dialog med sin systemleverantör med tillgång till både uppdateringar och utbildningar. Ett generellt råd till både Västervik och andra kommuner är dock att säkerställa att de avtal som finns med systemleverantörer erbjuder både uppdateringar av programvara men också support och utbildning i den mån behov finns. Vidare behöver Västervik avsätta tid åt personalen för att få tid att lära sig systemen och nya arbetsprocesser kopplade till dessa. Vid digitalisering av en process och implementering av verktyg för att stödja detta

är det också viktigt att höja blicken och fundera på informationsflödet mellan de olika processernas olika system. Om ett ärendesystem ska kunna vara kärnan och stödja flera processer behöver kommunen säkerställa att systemen kan dela information på ett sådant sätt att det gynnar processerna. Vid helhetsgrepp kring en digital samhällsbyggnadsprocess är det viktigt att kommunen identifierar vilka informationsmängder som är viktiga i vilka processer – och säkerställa att de IT-system som används stödjer både tillgång och tillgängliggörande av dessa informationsmängder.

För att säkerställa en bra systemmiljö för digitala processer behöver kommunen ha en bra förvaltningsplan som stödjer förvaltning och vidareutveckling av både system och information. Vi rekommenderar att Västervik börjar att arbeta med verksamhetsnära IT-förvaltning och etablerar ett förvaltningsobjekt kring digital samhällsbyggnadsprocess. Förvaltningsobjektet kan med fördel fokusera på den digitala detaljplanen under de första åren och de processer som berörs av och är betjänta av denna process. Använd en känd förvaltningsstyrningsmodell t.ex. PM3. PM3 är en styrmodell för verksamhetsnära förvaltning av IT-system, som ger stöd både i hur en förvaltningsorganisation bör sättas upp samt vilka aktiviteter som bör genomföras.

Ett etablerande av ett förvaltningsobjekt kräver också resurser såsom förvaltningsledare och objektspecialister både på IT sidan och i verksamheten. Det verkar inte i dagsläget finnas resurser som kan tillgodose detta från IT-sidan och det kan behöva stärkas upp. En förvaltningsledare IT eller objektspecialist IT kan hjälpa till med utbildningar och att konfigurera och sätta upp lösningar på ett sätt som hjälper handläggarna och verka som mellanhand mellan kommunen och den förvaltande leverantören.

Verksamheten

För att digitalisera detaljplaneprocessen krävs en kommunövergripande samsyn vad gäller gemensamma krav, ambitionsnivåer och mål med digitaliseringen. Det framkom tydligt vid workshopen hur viktigt det var att samlas över förvaltningsgränserna för att diskutera dessa frågor och ta del av varandras möjligheter, idéer och nulägesberättelser. Denna typ av diskussion är också av vikt för att förbereda organisationen som helhet på digitala arbetsprocesser och den omställning som dessa innebär. Efter att man gjort de redan rekommenderade workshopparna, se rubriken *Att förbereda kommunens verksamhet för att kunna ta fram digital detaljplaneinformation* ovan, är det viktigt att skapa mer långsiktiga gemensamma forum för fortsatt diskussion. Digitalisering handlar mycket om kommunikation och att få fram bra kommunikationsvägar är en iterativ process. Därför är det också viktigt att inte ge upp om något forum inte fungerar och ger resultat till en början. Kortsiktigt tror vi också på att äska pengar för en projektanställning i plangruppen. Det finns mycket kvar att implementera och det krävs resurser att göra det. När alla dessa workshoppar och samtal har dragit igång kommer det skapas många goda idéer som någon behöver omsätta till verklighet. Denna någon behöver ha tid och medel för det. På längre sikt och med en långsiktig ambition så bör Västervik utse en projektledare för att leda kommunens digitalisering av samhällsbyggnadsprocessen. En resurs som kan verka över enhets- och förvaltningsgränser och som kan ha helhetsperspektivet och engagera.

Sammanfattning i punktform

- Tydligt ledarskap och chefsnärvaro behövs. Det handlar om att hjälpa till med att prioritera, fördela mandat, tillföra resurser samt diskutera med andra chefer på samma nivå.
- Omställning till digitala processer kräver ett uttalat stöd från beslutsfattare i organisationen.
- Ta hjälp av Digibarometern och DigistegETT, workshopmaterial som Lantmäteriet har tagit fram, för att starta samtalen och diskussionen kring digitala detaljplaner och digitala samhällsbyggnadsprocesser i hela kommunens organisation.
- Skapa långsiktiga breda forum för kontinuerlig diskussion om digitalisering och vart Västervik är på väg. Samla planarkitekter, geodata, exploatering, bygglov etc. Detta är viktigt - det går inte att driva digitaliseringen ensam.

- Definiera berörda informationsflöden i detaljplaneprocessen för att kartlägga digitaliseringsbehovet. Vilken data ska från vem till vem och vart omvandlas den?
- Höj den digitala mognaden hos alla medarbetare, t ex med personliga mål kopplade till den digitala samhällsbyggnadsprocessen.
- Utbilda personal i befintliga verktyg och säkerställ att de utnyttjas till max.
- Utbildning, utbildning, utbildning är en viktig nyckel till digital omställning – säkerställ att det finns tid och resurser till detta.
- Arbeta med verksamhetsnära IT-förvaltning och etablera ett förvaltningsobjekt kring digital samhällsbyggnadsprocess. Använd en känd förvaltningsstyrningsmodell t.ex. PM3.
- Plangruppen i Västervik behöver frigöra tid och resurser för att genomföra de förändringar och den kompetenshöjnings som behövs. Skapa en projektanställning i plangruppen för att få till detta.
- Tillsätt en projektledare på Västerviks kommun som jobbar med digitalisering av samhällsbyggnadsprocessen och driver frågan framåt för alla förvaltningar och enheter.

Råd till andra kommuner

Plangruppen i Västervik har tagit stora kliv mot att digitalisera kommunens detaljplaneprocess, både i tanke och i handling. Idag har man god tillgång till programvara, en vilja att arbeta smartare genom digitala verktyg och data och en tydlig ambition att steg för steg nå en digital framtid. Men det finns också hinder i form av begränsad tid och resurser, svårigheter att etablera samarbeten över grupp- och förvaltningsgränserna, kunskapsbrist när det kommer till att installera och anpassa system och programvaror för att fungera och användas av resten av organisationer m.m.

Utifrån exemplet Västervik går det att dra några reflekterande slutsatser kring vad en kommun behöver ta för steg för att lyckas med sin digitalisering av detaljplaneprocessen.

Starta samtalet

En digitaliserad samhällsbyggnadsprocess berör hela kommunen, inte bara den egna förvaltningen eller gruppen. Genom strukturerade samtal på gruppnivå men också på kommunöverskridande nivå underlättas samarbeten, skapas en gemensam målbild för organisationen samtidigt som befintliga digitala system, data och kunskap kan nyttjas av hela organisationen. Det är viktigt att det ges utrymme och tid för de samtal som ligger till grund för en omställning – ett samtal om olika enheter och förvaltningars behov och förväntningar samt vilka steg mot samverkan som är lämpliga att ta.

Det finns olika sätt att starta samtalet. I Västervik valde planarkitekterna att inleda med ett samtal sinsemellan om de olika erfarenheter de hade med sig från tidigare arbetsplatser, för att tillsammans plocka ut guldgruv från de olika arbetssätten och skapa en gemensam process. I andra kommuner startar samtalen med beslut om ett projekt att ställa om till en digital planprocess eller samhällsbyggnadsprocess. Det viktiga är inte hur, utan att medarbetarna ges tid att ta samtalen, och gärna med ett enhets- och förvaltningsövergripande ansats. De krav som kommer på digital detaljplaneinformation vid årsskiftet 2021/2022 är ett bra skäl till att inleda samtalen, då det är en konkret händelse som varje kommun måste ta ställning till och agera på. Ett verktyg som ger stöd i dessa samtal och efterföljande arbete är Lantmäteriets workshopsmaterial Digibarometer och DigistegETT.

Digibarometern är framtaget av Lantmäteriet och riktar sig till kommuner som vill komma igång med dialogen om digital mognad och digitaliseringsfrågor inom samhällsbyggnad. Digibarometern är ett workshopsunderlag med en metodik och övningar som tagits fram och specificerats på så sätt att de är självinstruerande - kommunen kan därmed genomföra workshoparna själva, eller välja att ta in en extern workshopsledare. Workshopen passar bra för ledningsgrupper och andra grupper med en bred förankring inom kommunens samhällsbyggnad och är ett bra verktyg för att starta diskussionerna mellan enheter och förvaltningar, och kan användas för att skapa samsyn om olika enheters samt kommunens digitala mognad. Här samlar man personer från olika delar av kommunens verksamhet som på ett eller annat sätt arbetar i sammahällsbyggnadsprocessen.

DigistegETT är framtaget för att stödja den digitala omställningen av den egna verksamhetens mål och materialet är anpassat för en enskild arbetsgrupp. Här arbetar man med informationsflödet in och ut från arbetsgruppen och med möjligheten att bli mer digital

I workshopen diskuteras och kartläggs berörda informationsmängder och informationsflöden, då dessa är grunden för digitaliseringen. Workshopen riktar sig till en arbetsgrupp inom kommunens samhällsbyggnadsverksamhet. Under workshopen sätts gemensamma mål och samsyn skapas kring gruppens förutsättningar samt vilka aktiviteter som tar digitaliseringen framåt.

Båda workshoparna bidrar till ett samtal om digitalisering av samhällsbyggnadsprocessen och kan göra med eller utan en workshopledare utifrån.

Dessa workshopstillfällen kan användas för att påbörja samtal och kommande samarbeten. Det räcker dock inte med att endast genomföra dessa – kommunen behöver säkerställa att det finns tid och utrymme för, samt forum för, fortsatta diskussioner.

Lägg in flera långsiktigt breda forum i kalendern som passar aktuell organisation och som kan fungera över tid. Både kommunövergripande och på förvaltningsnivå och gruppnivå.

Inventera behov

I arbetet med Västervik användes en workshop för att starta det kommunöverskridande samtalet. Denna workshop följde inte mallarna i Lantmäteriets workshopserie då bedömningen var att Västervik redan påbörjat samtal och en resa mot digitalisering. Därav anpassades workshopen för att ta vara på det arbete som redan genomförts och fokusera på samtal, samarbeten och nästa steg – dvs behovsinventeringen.

Tillsammans med olika förvaltningar definierades behov av nya arbetssätt, behov av nya system och behov av nya roller/ny kompetens. Workshopen tog avstamp i detaljplaneprocessen och informationsflödet i denna men det viktiga var diskussionen och reflektionerna över enhetsgränserna. Även bygglovsprocessen, medborgardialog eller geodatabehovet skulle till exempel kunna vara ett ämne för en sådan workshop.

Exempel på frågor för en workshop

- Vilka är de närliggande processerna till detaljplanen?
- När i detaljplaneprocessen sker informationsflöden med närliggande processer?
- Vilka intressenter är i behov av informationsutbyte under detaljplanearbetet?
- När i detaljplaneprocessen sker informationsflöden med andra intressenter?
- Hur når vi fram till en digital process?
- Hur tar vi oss från vision till realisering?

Som medskick till andra kommuner kan nämnas att det inte är de exakta frågorna eller formuleringarna som är viktiga - utan att frågorna leder till samtal och förståelse för egna och andra intressenters behov.

Kartlägga processer och informationsflöden

För att starta kartläggningar rekommenderas att börja med att definiera befintliga arbetsprocesser, planprocesser, lovprocesser samt informationsflödesprocesser, både kommunövergripande och på förvaltnings- och gruppnivå. Som nämnts ovan är det behoven som är intressanta att kartlägga samt skapa en samsyn kring.

Börja med den lilla gruppen och/eller den avgränsade processen (exempelvis detaljplaneprocessen såsom Västervik gjorde och dess informationsflöden) så

att arbetet inte blir för stort, komplettera sedan allteftersom digitaliseringen utökas att inkludera fler processer.

- Att tillsammans rita upp och diskutera detaljplaneprocessen skapar en samförståelse för arbetsgången.
- Det kan vara viktigt att särskilja mellan beslutsprocess (när beslut tas i exempelvis detaljplaneprocessen – planbesked, samråd, antagande etc.) och informationsflödesprocessen (när data importerar, skapas, ändras, delas och tillgängliggörs i detaljplaneprocessen). Den senare ger information om de digitala flöden som finns eller bör skapas för att underlätta arbetet med en detaljplan och de beslut som ska tas.

Informationsflödesprocess

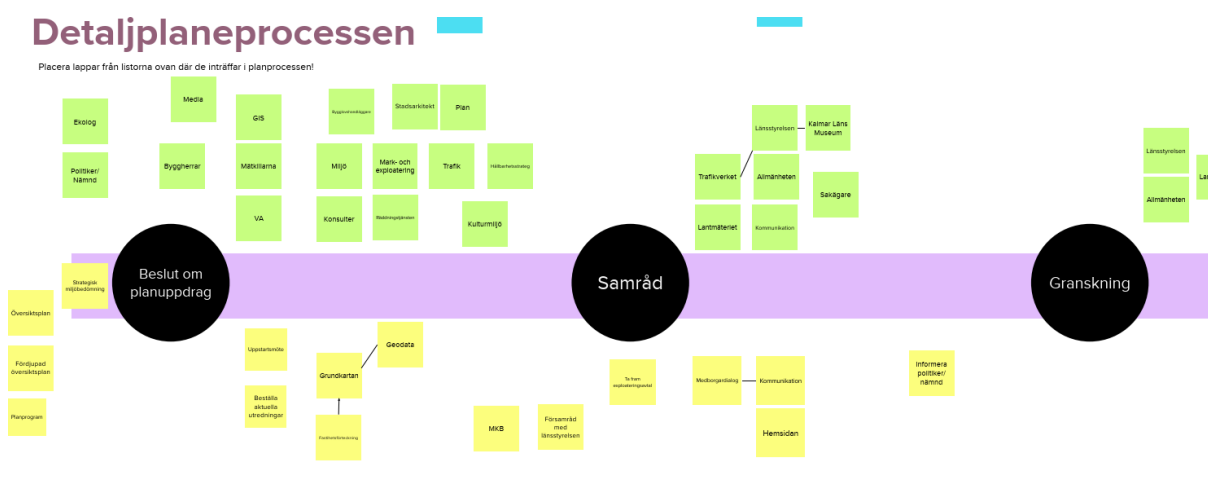
En informationsmängd som används i en delprocess på ett sätt kan användas på ett annat sätt senare i en annan delprocess. Kanske kan vi säkerställa att samma informationsmängd kan användas i bägge processerna, genom en enkel modifiering av datat i ett tidigt skede som gör den återanvändbar. För att kunna identifiera sådana kanske rätt enkla åtgärder krävs en djupare förståelse för varandras processer och behov. Återigen är det viktigt att skapa denna förståelse och samsyn i samtalet.

Informationsflödesprocessen innebär att se med nya ögon på datautbyten. Syftet är att röra sig bort från de datumstämplade dokumenten (t ex plankarta, utredning eller placeringsritning) för att istället se data som de ingående delarna i dessa dokument (såsom planbestämmelser och dess linjer/ytor, inmätning av naturvärdesobjekt eller grundkartan och inplaceringen av en byggnad). Under en arbetsprocess blir dataunderlag omvandlade till nya underlag och informationsmängder som sen kan vara in-data i nästa processteg. Det gäller också att lista vart man får sina datamängder ifrån, vem som är källan och vilket typ av medium de kommer via.

I Västervik definierades informationsflödesprocessen genom en kommunövergripande workshop med fokus på en digitaliserad detaljplaneprocess. I workshopen identifierades vilka de till detaljplanen närliggande processerna är, vilka intressenter som är i behov av informationsutbyte med detaljplaneprocessen samt när dessa informationsutbyten sker. Allt ritades in i en förenklad detaljplaneprocess för att visualisera när informationsutbyten sker.

Under workshopen i Västervik användes post-it-lappar för att enkelt kartlägga vilka informationsmängder som är viktiga och vilka aktörer som är inblandade i de olika delarna av planprocessen. Resultatet av det arbetet såg ut som på nästa sida.

Figur 3 Västerviks kartläggning av information och aktörer i planprocessen, del av dokumentation från workshop

Detta kan vara ett första steg för att skapa en gemensam bild över informationsflöden och behov. Denna information kan sedan lyftas över i ett flödesschema som biter ihop informationsmängder med aktörer, informationsbärare och som visar när i processen denna information ska utbytas.

Se exempel på informationsflödeskartläggning i tidigare avsnitt.

Skapa förutsättningar för digital omställning

För att lyckas med sin digitala omställning krävs utpekat ansvar och roller, budget, utbildning och övergripande strategier. Inventera vilka IT- och digitaliseringsstrategier som organisationen har beslutat om för att få stöd i arbetet med att skapa förutsättningar. I Västervik fanns en digitaliseringsstrategi framtagen, i andra kommuner kan det finnas andra strategier och direktiv som stödjer arbetet med en digital omställning. Börja med att undersöka vilka styrande dokument som finns inom kommunen som stödjer er i ert arbete.

Undersök om det finns projekt som ska påbörjas, och som kan vara en plats att påbörja omställningen. Undvik att implementera digitala verktyg genom redan

pågående projekt och budgetar, det leder gärna till merarbete i projekten och för projektet specifika lösningar. Projekt som ska påbörjas har en annan förutsättning att göra saker på ett nytt sätt – använd den kraften. Undersök också vilka inom er organisation som drivs av dessa frågor, involvera de i arbetet.

- Identifiera personer som kan arbeta med digitaliseringsfrågorna på kommunövergripande nivå, förvaltningsnivå och gruppnivå. Ge dem ansvar och en budget för att arbeta med digitalisering.
- Utbilda personal på de system och den data som finns tillgänglig så att effekterna av digitaliseringen kan nyttjas optimalt.
- Se till att starta samtalet enligt ovan och låt samtalen fortgå över tid
- Chefer och beslutsfattare inom kommunen bör vara införstådda i omställningsarbetet och förankra- både vision och vilka arbetsinsatser som krävs - på ledningsnivå.
- Underskatta inte behovet av utbildning – det är en av nyckelfaktorerna för en lyckad omställning.

Detaljplaner i en digital samhällsbyggnadsprocess

Arbetet med en smartare samhällsbyggnadsprocess syftar till att med digitaliseringens möjligheter skapa en enklare, öppnare och mer effektiv planerings- och byggprocess till nytta för medborgare, företag och andra aktörer. En förutsättning är tillgång till nationellt standardiserad information och Lantmäteriet har därför i uppdrag att utveckla en ny plattform för geodata. När plattformen är klar ska cirka 150 olika informationsmängder finnas tillgängliga att användas av olika aktörer i samhällsbyggnadsprocessen. Boverket har i uppdrag att föreslå nödvändiga ändringar i bl a PBL (Plan- och bygglagen) för att driva på utvecklingen mot med digitala processer.

Från 1 januari 2022 ska alla detaljplaner som påbörjas tillgängliggöras nationellt och digitalt enligt framtagna föreskrifter och specifikationer. Kommuner får en skyldighet att tillhandahålla detaljplaneinformation i ett format som är digitalt, jämförbart på nationell nivå och återanvändbart i andra processer vilket kommer att påverka det egna arbetet. Planering enligt PBL innebär att stora mängder information ska kommuniceras med andra aktörer, både privatpersoner, myndigheter och företag i lagreglerade processer kring utskick, inhämtande av synpunkter, beslutsfattande och arkivering. Digital planinformation kräver därför att rutiner och arbetssätt anpassas så att de stödjer digital verksamhetsutveckling.

En mer detaljerad och uppdaterad beskrivning av vad som händer inom regeringsuppdragen, samt vilka krav som ställs på en kommun finns beskrivet på Lantmäteriets och Boverkets hemsidor samt i SKR:s webbrapport ”Digital omställning – fokus detaljplan” .

Om rapporten

Rapporten har tagit fram av Sweco på uppdrag av SKR och bygger på ett arbete som genomförts i Västerviks kommun för att kartlägga förutsättningar för digital utveckling inom kommunens samhällsbyggnadsprocess. Syftet med projektet var att stärka plangruppen och GIS-gruppen i Västervik i deras arbete med digitalisering av detaljplaner, men även stärka hela kommunen i arbetet med digital samhällsbyggnadsprocess. Rapporten har tagits fram av Jenny Carlstedt, Sara Jonasson och Erik Hidman på Sweco. Ansvarig projektledare på SKR är Christina Thulin.

Ett stort tack till Gabriel Helgesson, planarkitekt samt övriga medarbetare på Västerviks kommun som bidragit med de erfarenheter som ligger till grund för denna rapport,

Processer i förändring

Hur kan digitala detaljplaner bidra till att skapa möjligheter för en enklare, öppnare och mer effektiv planerings- och byggprocess på kommunal nivå? Från och med den 1 januari 2022 ska kommuner ta fram detaljplaner utifrån nationellt angivna tekniska specifikationer samt föreskrifter för detaljplan och planbeskrivning. Förändringen ställer kommunerna inför nya utmaningar och frågeställningar. På kort sikt handlar det om vad man behöver göra för att uppfylla de nya kraven men också – det som kanske är ännu viktigare – hur ska en digital samhällsbyggnadsprocess se ut på hemmaplan.

SKR och Sweco har tillsammans med Västerviks kommun gjort en kartläggning av förutsättningar för digital förflyttning inom samhällsbyggnadsprocessen på kommunal nivå. Syftet med att göra en kartläggning är dels att synliggöra nuläget, dels att skapa en gemensam förståelse för hur kommunen bör arbeta vidare med digitalisering av samhällsbyggnadsprocessen.

Genom att använda Västervik som exempel för hur en kartläggning av kommunens rutiner, processer och system kan användas för att lägga grunden för fortsatt utvecklingsarbete är vår förhoppning att också inspirera andra kommuner som ligger i startgroparna för ett internt förändringsarbete med fokus på digitala processer.

Rapporten vänder sig till aktörer som på olika sätt arbetar för digital omställning inom de kommunala samhällsbyggnadsprocesserna med ett särskilt fokus på detaljplaneprocessen

Upplysningar om innehållet
Christina, Thulin, christina.thulin@skr.se

© Sveriges Kommuner och Regioner, 2021
ISBN/Beställningsnummer: 978-91-7585-992-7
Text: Jenny Carlstedt, Sara Jonasson, Erik Hidman, Sweco